

สุนทรียภาพทางดนตรีและการดำรงชีวิต : กรณีศึกษา อ.ไม้ม่อม ธรรมชาตติอโศก

MUSIC AESTHETIC AND LIFE LIVING: CASE STUDY MR. MAIROM THAMMACHATI-ASOKA

วรพงษ์ พิมพ์เสน¹วรธรรม สละวาสี²

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง สุนทรียภาพทางดนตรีและการดำรงชีวิต : กรณีศึกษา อ.ไม้ม่อม ธรรมชาตติอโศก เป็นบทความที่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเกี่ยวกับสุนทรียภาพทางดนตรี และแนวคิดในการดำรงชีวิต ของ อ.ไม้ม่อม ธรรมชาตติอโศก โดยใช้หลักการทางสุนทรียศาสตร์ ที่มุ่งเน้นศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และวิเคราะห์บทสัมภาษณ์จากสื่อสังคมออนไลน์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบทเพลงและแนวคิดในการดำรงชีวิตของ อ.ไม้ม่อม ธรรมชาตติอโศก สามารถสรุปได้ว่า บทเพลงของ อ.ไม้ม่อม ธรรมชาตติอโศก มีวิธีการร้องและเล่นที่แตกต่างกับการเล่นและร้องในรูปแบบปกติ โดยเครื่องดนตรีอูคูเลเล่ เนื้อหาของเพลงเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปะ ชีวิต ธรรมชาติ และความรัก ความงามเชิงสุนทรียภาพทางดนตรีขึ้นอยู่กับผู้ฟังว่าจะตีความไปในด้านใด ซึ่งจะเกี่ยวเนื่องกับบริบทของเวลา สถานที่และสังคม ณ ขณะนั้น อ.ไม้ม่อม ธรรมชาตติอโศก มีแนวคิดและวิถีในการดำรงชีวิตที่สมถะ เน้นความสงบสุขที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ

คำสำคัญ : สุนทรียศาสตร์, ความงาม, ดนตรี, ไม้ม่อม ธรรมชาตติอโศก

Abstract

The article entitled 'Music aesthetic and life living: a case study Mr.Mairom Thammachati-asoka' was presented the musical aesthetic and the philosophy of thinking in the living of Mr.Mairom Thammachati-asoka. Applying the aesthetic principle based on documents, books, and the online interviewing related to Mr.Mairom's works were involved. It was found that almost all of Mr.Mairom Thammachai-asoka performances were different from the common way of using the ukulele and singing. The lyrics were used to narrate about art, life, nature, and love. The beauty of aesthetic music was based on the interpretation of the audience whose experience was about time, places, and societies at that time. Mr.Mairom Thammachati-asoka focused on the principal of thinking and the way of life emphasizing on the natural peacefulness.

Key words : Aesthetic, Beauty, Music, Mr.Mairom Thammachati-asoka

1-2 อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

บทนำ

เมื่อไม่นานมานี้ประเทศไทยและนานาชาติได้รู้จักกับชื่อ อ.ไม้ม ธรรมชาตโตโสก์ อย่างแพร่หลายผ่านสื่อจากหลากหลายช่องทาง เกิดเป็นกระแสที่กล่าวถึงทั้งทางบวกและทางลบ อันจะเห็นได้จากคำวิจารณ์ในโซเชียลมีเดียที่แบ่งออกเป็นฝ่ายที่ชื่นชมและฝ่ายที่แสดงออกอย่างชัดเจนว่ามีแนวทางการคิดที่ต่างออกไปจาก อ.ไม้ม ธรรมชาตโตโสก์ ด้วยแนวทางการบรรเลงดนตรีและแนวทางการคิดของอาจารย์ไม้มนั้นแตกต่างกับดนตรีที่ได้รับความนิยมในโลกของดนตรีเพื่อการพาณิชย์ที่มุ่งแสวงหากำไรในปัจจุบัน ทำให้ผู้เขียนรู้สึกถึงความสำคัญในการศึกษาวิเคราะห์ดนตรี การแสดงดนตรี และแนวคิดในการดำรงชีวิตของอาจารย์ไม้ม ธรรมชาตโตโสก์ ดนตรีจัดเป็นศิลปะชั้นสูงสาขาหนึ่ง ซึ่งมีโครงสร้างของรูปแบบและเนื้อหาของตนเองในลักษณะของโสตศิลป์เช่นเดียวกับศิลปะสาขาอื่น ๆ ความซาบซึ้งในดนตรีคือจุดสูงสุดที่ผู้ศึกษาดนตรีจะได้รับ โดยเฉพาะการศึกษาในลักษณะของวิชาสังคีตนิยม Music Appreciation ความซาบซึ้งในดนตรีในฐานะของผู้ฟังจึงเป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนวิชาดังกล่าว ความซาบซึ้งในดนตรีจะเกิดขึ้นได้ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับดนตรี ผู้ฟัง และการฟัง หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ฟังกับดนตรีที่ฟัง (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2555)

เมื่อได้ยินเพลงหนึ่งเพลง หรือได้ชมการแสดงใด ผู้ชมย่อมมีการตัดสินใจว่าการแสดงหรือบทเพลงนั้น ทำให้พวกเขาเกิดความซาบซึ้งและความชอบอกชอบใจเกิดขึ้นหรือไม่ การแบ่งแยกสิ่งที่ได้ฟังได้ชมว่าอะไรดีหรือไม่ดีนั้นย่อมเห็นได้ชัดจากปฏิกิริยาหลังจากได้สัมผัสทราบ ส่วนหนึ่งมาจากอัตวิสัย ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่พบพานมาในอดีต ประสบการณ์ที่เรียกว่า “ประสบการณ์ทางสุนทรียะ” (จี ศรีนิวาสน์, 2516) เช่น หากผู้ฟังเคยตกหลุมรักมาก่อน ย่อมเกิดความรู้สึกคล้อยตามบทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก หรือผู้ฟังที่ไม่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมดนตรีของเอเชียในแถบมลายูก็จะรู้สึกประทับใจในบทเพลงของวงกาเมลัน ซึ่งเป็นวงพื้นเมืองของประเทศอินโดนีเซียบรรเลง น้อยกว่าผู้ที่เคยสัมผัสรับฟัง หรือผู้ที่อยู่อาศัยใกล้ชิดกับเพลงและเครื่องดนตรีของวงกาเมลันนี้มาแล้ว หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง วัยรุ่นที่ไม่เคยฟังเพลงคลาสสิก (Classical Music) ย่อมเข้าถึงเพลงเหล่านี้ได้ยากกว่าผู้ที่ศึกษาเพลงคลาสสิกอย่างจริงจัง เช่นเดียวกันกับบทเพลงและการแสดงดนตรีของ อ.ไม้ม ธรรมชาตโตโสก์ ที่มีความแตกต่างไปจากดนตรีที่มีความเป็นแบบแผนในทางดนตรีคลาสสิกหรือดนตรีแจซ ทั้ง ในลักษณะของการดำเนินทำนอง จังหวะ เสียงประสาน รวมไปถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ทางด้านการแสดงดนตรี การใช้เสียงร้อง วิธีการบรรเลง ท่าทางประกอบการบรรเลง หรือการแต่งตัว เป็นต้น เมื่อผู้ชมผู้ฟังไม่ได้มีความคุ้นชินกับบทเพลงและการแสดงในลักษณะนี้มาก่อน จึงสามารถตีความผลงานในลักษณะนี้ได้ต่าง ๆ นานา วิลเลียม เวิร์ดสเวิร์ธ (William Wordsworth) กวีชาวอังกฤษเรียกการชื่นชมประทับใจในงานศิลปะต่าง ๆ รวมถึงดนตรีในครั้งแรกที่ได้รับชมรับฟังไว้ว่าเป็น “first careless rapture” เป็นการกระตุ้นจินตนาการให้เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับชิ้นงานทางศิลปะ แต่ถ้าเรามองเห็นหรือได้ยินเพียงที่เห็นที่ได้ยิน และตัดสินจากอารมณ์ที่เกิดขึ้นทันที นั้นบอกได้ว่าเรามองเห็นเพียงแค่ฉากหน้าหรืออาจเรียกได้ว่าเราซาบซึ้ง แต่เราไม่เข้าใจและบางครั้ง เราไม่สามารถซาบซึ้งได้โดยปราศจากความเข้าใจ (Matthew

Roy and Dewitt Platt, 2551) เห็นชัดว่าอัตวิสัยนั้นไม่ใช่คำตอบทั้งหมดในการตัดสินว่าชิ้นงานทางศิลปะชิ้นไหนที่ยอดเยี่ยม และชิ้นไหนที่ไม่มีคุณค่า แต่การประเมินค่างานศิลปะนั้นต้องอาศัยแนวความคิดทางสุนทรียศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการค้นหาความหมายหรือรูปแบบของความงาม (Concept of Beauty) เข้ามาเพื่อตัดสิน นอกจากนี้ยังต้องมองไปถึงบริบททางสังคมของชิ้นงานเหล่านั้นว่าสอดคล้องและเป็นไปตามแนวทางของสังคมในช่วงนั้นหรือไม่ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม และสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สังคมมีการขึ้นจากคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่เป็นผู้นำ ก่อให้เกิดทิศทางและรูปแบบการคิดที่ทำให้คนในสังคมคิดไปในทางเดียวกัน รู้สึกไปในทางเดียวกัน และแนวทางความคิดของสังคมนี้เองที่มีผลอย่างใหญ่หลวงในการตัดสินงานศิลป์ เพราะชิ้นงานอันทรงคุณค่าในสังคมหนึ่ง อาจกลายเป็นขยะที่ไร้คุณค่าในอีกสังคมหนึ่งก็ได้ แมทธิว รอย (Matthews Roy) และแพลตต์ เดอวิตต์ (Platt Dewitt) กล่าวในหนังสือ The Western Humanities เกี่ยวกับความพึงพอใจในศิลปะไว้ว่า

“We can all appreciate the arts. We can find pleasure or interest in painting, music, poem, novels, film, and many other art forms, both contemporary and historical. We don’t need to know very much about art to know what we like, because we bring ourselves to the work: What we like has much to do with who we are as with the art itself.” (Matthew Roy and Dewitt Platt, 2551)

ข้อความดังกล่าวนี้สนับสนุนความคิดที่ว่า ดนตรี ก็เป็นศิลปะแขนงหนึ่งด้วย และยืนยันว่าความพอใจในความงามนั้นเกิดขึ้นโดยทันทีด้วยตัวเองในแบบอัตวิสัย แต่ในเรื่องที่ว่าเราไม่จำเป็นต้องรู้อะไรมาก ในการรู้สึกชอบงานศิลป์หนึ่งชิ้นนั้นก็จริง หากเราไม่รู้อะไรเลย ความไพเราะหรือความเพลิดเพลินที่ได้รับคงเป็นแค่ระดับผิวเผิน หรือเปลือกนอกของความงามเท่านั้น

จากบทความข้างต้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจในการศึกษาและวิเคราะห์บทเพลง ของ อ.ไม่ร่วม ธรรมชาติอโศก ซึ่งถือว่าเป็นผลงานศิลปะที่ถูกเผยแพร่ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ จากหลากหลายช่องทาง ทำให้เกิดเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากผู้ชมผู้ฟังที่มีประสบการณ์ทางสุนทรียะในการฟังที่หลากหลาย ผู้เขียนจึงมีความสนใจทางด้านแนวคิดในการสร้างสรรค์บทเพลง และแนวคิดในการดำรงชีวิต ของ อ.ไม่ร่วม ธรรมชาติอโศก

วัตถุประสงค์

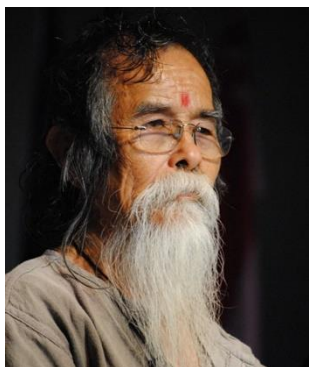
สุนทรียภาพทางดนตรีและการดำรงชีวิต : กรณีศึกษา อ.ไม่ร่วม ธรรมชาติอโศก มุ่งเน้นการนำเสนอ
1) ชีวิตประวัติ อ.ไม่ร่วม ธรรมชาติอโศก 2) การวิเคราะห์บทเพลง “พี่ไม่ได้ดึกเจ้า” โดยใช้หลักการทางสุนทรียศาสตร์ และ 3) แนวคิดในการดำรงชีวิต ของ อ.ไม่ร่วม ธรรมชาติอโศก

วิธีการศึกษา / วิธีการดำเนินวิจัย

บทความชิ้นนี้ได้ศึกษาในด้านชีวประวัติ (Biographical Research) โดยได้ รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เกี่ยวกับประวัติของ อ.ไม้ม่อม ธรรมชาตโตโสภ โดยศึกษาแหล่งข้อมูลจากเอกสาร ตำรา (Documentary Research) และวิเคราะห์บทสัมภาษณ์จากสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบทเพลง และแนวคิดในการดำรงชีวิต ของ อ.ไม้ม่อม ธรรมชาตโตโสภ ให้ได้มาซึ่ง ข้อมูลในด้านปฐมภูมิ (Primary Data)

1. ชีวประวัติ อ.ไม้ม่อม ธรรมชาตโตโสภ

อ.ไม้ม่อม ธรรมชาตโตโสภ มีชื่อจริงว่า นายวิโรจน์ นัยบุตร เกิดและเติบโตที่ตำบลชลคราม อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาและได้ย้ายเข้ามาเรียนศิลปะที่วิทยาลัยเพาะช่าง กรุงเทพมหานคร โดยมีหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นผู้อุปการะ ให้ทุนการศึกษาหลังจากที่ซื้อภาพเขียนของ อ.ไม้ม่อม จากบางกะปิแกลเลอรี ที่จัดร่วมกับเพื่อน ๆ และต่อมาไม่นานก็เกิดเรื่องขัดแย้งกับหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช จนทำให้ไม่ได้รับเงินทุนเพื่อเรียนต่อ ทำให้ต้องย้ายไปนอนในห้องน้ำในบ้านเช่า เนื่องจากค่าเช่าถูก แต่ด้วยความพยายามของ อ.ไม้ม่อม จึงได้หารายได้เสริม โดยการหาเวลาไปวาดภาพขายบนถนนสุขุมวิท ทำให้มีฝรั่ง GI ไปพบ และชื่นชมผลงานเป็นอย่างมาก จึงยื่นข้อเสนอจะส่งเสียให้เรียนจนจบ (Nae satta, 2562 : ออนไลน์)

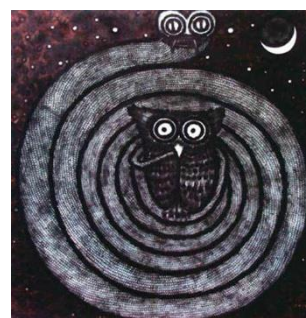
ภาพที่ 1 อ.ไม้ม่อม ธรรมชาตโตโสภ

ที่มา : liekr, 2562 : ออนไลน์

ภาพที่ 2 ผลงานศิลปะ อ.ไม้ม่อม

ที่มา : liekr, 2562 : ออนไลน์

ภาพที่ 3 ผลงานศิลปะ อ.ไม้ม่อม

ที่มา : Sanook, 2557 : ออนไลน์

ในที่สุดเมื่อปี พ.ศ. 2506 อ.ไม้ม่อม ธรรมชาตโตโสภได้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยเพาะช่างตามที่ตั้งมุ่งหวัง จากนั้นก็ได้เข้าวัดเพื่อศึกษาธรรมะ และวาดภาพอยู่เป็นเวลานานหลายปี จนกระทั่งได้ไปทำงานเป็นอาจารย์สอนศิลปะอยู่ที่โรงเรียนนานาชาติ ISB กรุงเทพมหานคร ได้ทำงานสอนอยู่ประมาณ 6 ปี ในขณะนั้นเงินเดือนประมาณ 60,000 บาท แต่ก็ตัดสินใจลาออกเมื่อปี พ.ศ. 2528 เพื่อมาใช้ชีวิตแบบสมถะตาม

แนวความคิดของตนเอง มีหลายคนคิดว่าเป็นบ้า แต่ อ.ไม้มรรักปฏิบัติตามแนวคิดของตัวเองมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ปี พ.ศ. 2557 อาจารย์ไม้มรรักได้สมรสในวัย 72 ปีกับภรรยาสาวชื่อ นางสาวชญาดา เนียมเปีย อายุ 27 ปี ทั้งคู่มีอายุห่างกันถึง 45 ปี โดยฝ่ายหญิงกล่าวว่าประทับใจแนวคิดของอาจารย์ไม้มรรัก ธรรมชาติโอศอก และพยายามติดต่อตลอดจนได้มาพบรักกันที่การประชุมทางการเมืองของ กปปส. (คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข) (Sanook, 2557 : ออนไลน์)

นางสาวชญาดา เนียมเปีย หรือชื่อเล่นรุ่ง เรืองธรรม ได้สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ทำงานเป็นอาสาสมัครเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในสถานพินิจ กระทั่งเมื่อปลายปี พ.ศ. 2552 ได้ชมรายการของสถานีโทรทัศน์ช่องหนึ่ง จึงเกิดความประทับใจแนวคิดของอาจารย์ไม้มรรัก ธรรมชาติโอศอก และพยายามที่จะติดต่อ อ.ไม้มรรัก มาโดยตลอดแต่ก็ไม่สามารถติดต่อได้ จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2556 ได้มีโอกาสไปร่วมกิจกรรมทางการเมือง ก็ได้พบกับ อ.ไม้มรรัก ด้วยความบังเอิญ ประกอบกับความชื่นชอบในตัว อ.ไม้มรรักอยู่แล้วจึงเข้าไปพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติและแนวความคิด จนกระทั่งเวลาผ่านไป 1 เดือน ทำให้ทั้งสองคนเกิดเป็นความรักกันขึ้นมา (Nae satta, 2562 : ออนไลน์)

ภาพที่ 4 อ.ไม้มรรัก ธรรมชาติโอศอกและภรรยา
ที่มา : Sanook, 2557 : ออนไลน์

ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ทั้งสองคนจึงตัดสินใจใช้ชีวิตร่วมกัน โดย อ.ไม้มรรัก เข้าพบพ่อแม่ของหญิงสาว และสว่ขอตามประเพณีแบบโบราณ ในประเพณีไม่ได้มีของหมั้นเหมือนคู่อื่น ๆ มีเพียงนำดอกไม้ใส่พานมาสว่ขอกับพ่อแม่เท่านั้น และพากันครองชีวิตอยู่ที่ตำบลปากทรง อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร อ.ไม้มรรักกล่าวถึงความรักของตนเองว่า เราสองคนไม่ได้เกิดจากความใคร่เพียงอย่างเดียว เพราะความรักที่เกิดจากความใคร่นั้นจะไม่จีรังยั่งยืน เมื่อความสาวหมดไป ความรักก็หมดตามไปด้วย แต่ความรักของตนและภรรยา

เกิดจากใจของเราทั้งคู่ ที่มีแนวคิดที่เหมือนกันถึงแม้ว่าอายุจะห่างกันถึง 45 ปีก็ตาม เมื่อตอนที่ตนไป訴ขอกับพ่อแม่ของหญิงสาวมาเป็นภรรยาตนมีเงินเพียง 300 บาทเท่านั้น ช่วงแรก ๆ พ่อแม่ฝ่ายหญิงเห็นตน ก็ตกใจ และมีความกังวลใจอยู่ไม่น้อย แต่เมื่อได้พูดคุยกัน ทางพ่อตาและแม่ยายก็ยินยอมให้เราอยู่ด้วยกัน (Nae satta, 2562 : ออนไลน์)

2. วิเคราะห์บทเพลง “พี่ไม่ได้ดักเจ้า” โดยหลักการทางสุนทรียศาสตร์

ในการวิเคราะห์บทเพลงโดยหลักการทางสุนทรียศาสตร์ ผู้เขียนขอหยิบยกบทเพลงที่เป็นกระแสในสื่อสังคมออนไลน์ คือ เพลง “พี่ไม่ได้ดักเจ้า” ในรูปแบบของ อ.ไม้ม้วน ธรรมชาติโอศก

อ.ไม้ม้วน กล่าวว่า เพลงนี้เป็นเพลงที่เพราะที่สุดในโลก เพราะเป็นเพลงที่แม่ของอาจารย์ ร้องให้ฟังในตอนที่เด็ก ๆ โดยมีเนื้อหาของเพลงว่า “นกเอี้ยงนกเป่ล้า พี่ไม่ได้ดักเจ้า พี่ดักแต่น้องนางนกเขา เหตุใดนกเป่ล้าจึงมาเข้าปวงเรา พี่ดักแต่น้องนางนกเขา นกเป่ล้ามาพลอยตาย” (Thai PBS, 2560 : ออนไลน์) เป็นการเปรียบเทียบกับชีวิตรักของตนว่า นกเป่ล้าคือภรรยาแม้ว่าเธอมีหนทางโยยบินไปหาสิ่งอื่น ที่ไม่จำเป็นต้องมาใช้ชีวิตคู่อยู่ด้วย แต่เธอกลับเลือกทำทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นพี่พ่อแม่ เพื่อนฝูง หน้าที่การงาน และตัดสินใจที่จะมาร่วมชีวิตคู่ ร่วมทุกข์ร่วมสุขอยู่ด้วย

2.1 ลักษณะของการร้องและบรรเลง

ท่วงทำนองของเพลงนี้ อาจฟังไม่คุ้นหู แต่เปี่ยมไปด้วยความหมายจากห้วงลึกในใจของ อ.ไม้ม้วน

อ.ไม้ม้วน กล่าวว่า ผมอยากจะทำให้ทุกคนร้องเพลงได้ ร้องยังงี้ก็ได้ คุณร้องไปเถอะ ไม่ต้องมีคีย์ ไม่ต้องมีอะไร แต่คุณร้องให้คุณสบายใจแล้วกัน ก็เหมือนเสียงของสัตว์ที่มันร้อง อย่างเช่น นก กบ หรือ ช้าง ก็ไม่ได้มีโน้ต โด เร มี ฟา หากผู้ฟัง ฟังแล้วเกิดอคติ ก็แสดงว่าผู้ฟังนั้นติดยึดอยู่กับรูปแบบ ผมต้องการทำลายรูปแบบนั้น (Thai PBS, 2560 : ออนไลน์)

เครื่องดนตรีประกอบการบรรเลง คือ อุกุเล่ มีวิธีการจับโดยกลับหัว บรรเลงโดยการดีดสาย ตบสาย และเคาะที่ลำตัว และในการบรรเลงบางครั้งจะมีการใช้วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ก้านกล้วย มาใช้ตีที่ตัวกีตาร์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบรรเลงเพื่อให้เกิดเสียง มีวิธีการเล่นเครื่องดนตรี โดยใช้วิธีการด้นสด (Improvisation) ไม่ได้ยึดตามรูปแบบของ อัตราจังหวะ (Time signature) โครงสร้างการดำเนินคอร์ด (Chord Progression) หรือ ไดอาโทนิคสเกล (Diatonic Scale) ผู้บรรเลงจะบรรเลงไปตามความรู้สึก โดยที่ไม่ได้ยึดตามรูปแบบในทางทฤษฎีดนตรี เป็นการบรรเลงในรูปแบบของการทำให้เกิดเสียง เพื่อตอบสนองความต้องการในการสร้างเสียงตามอารมณ์ ความรู้สึก เพื่อประกอบกับเนื้อหาของบทเพลงที่ต้องการจะถ่ายทอดออกมา ในช่วงเวลาที่กำลังบรรเลงและสื่อสารเนื้อหาของเพลงนั้นเพียงเท่านั้น

ลักษณะของการร้อง มีวิธีการร้อง โดยใช้วิธีการด้นสด (Improvisation) โดยใช้คำร้องที่เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาในบทเพลง คือ “นกเอี้ยงนกเป่ล่า พี่ไม่ได้ดักเจ้า พี่ดักแต่น้องนางนกเขา เหตุใดนกเป่ล่าจึงมาเข้าปวงเรา พี่ดักแต่น้องนางนกเขา นกเป่ล่ามาพลอยตาย”

มีการใช้เทคนิคการร้องในลักษณะของการกระดกลิ้นไปมาพร้อมกับการเปล่งเสียง สูง - ต่ำ (Pitch) ดัง - เบา (Intensity) การใช้เสียงในลักษณะที่มีความสั้น - ยาว (Duration) การเน้นเสียง (Accent) หรือการลากเสียงในประโยคต่าง ๆ มีการซ้ำประโยคเพื่อเป็นการเน้นเนื้อหาของเพลงที่ต้องการจะสื่อสาร และการใช้มือปิดและเปิดที่ปากอย่างรวดเร็ว เพื่อให้เกิดโทนเสียงที่แตกต่างกันสลับไปมา

ภาพที่ 5 การแสดงในบทเพลง พี่ไม่ได้ดักเจ้า

ที่มา : วร ฆรวาส, 2559 : ออนไลน์

เมื่อผลงานการแสดงชิ้นนี้ ถูกนำไปเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ ก็เกิดความเห็นที่หลากหลายจากผู้ฟังในสื่อสังคมออนไลน์ไปในทิศทางต่าง ๆ เช่น วิจารณ์ว่าผู้แสดงเป็นคนบ้า หรือถูกมองว่าการแสดงไม่ได้มีความงามทางด้านดนตรี หรือถูกมองว่าเป็นดนตรีที่วิปลาส จึงเป็นที่มาของการวิเคราะห์ความงามเชิงสุนทรียศาสตร์ ในด้านความงามและสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับความงามทางสุนทรียศาสตร์ (วิปลาส)

2.1 รู้จักความงามและความน่าเกลียด (วิปลาส)

ศาสตร์ที่ว่าด้วยความงาม ความหมายของความงาม และการตัดสินคุณค่าของความงามนั้นเราเรียกว่า สุนทรียศาสตร์ เป็นสาขาหนึ่งของคุณวิทยา (Axiology) และเป็นสาขาย่อยของ ตรรกศาสตร์และจริยศาสตร์ แต่ในความเป็นจริงแล้วศิลปินไม่ได้ให้ความสนใจว่า ความงามคืออะไร มากนัก พวกเขาทุ่มเทเพื่องานศิลป์ของตน (จี ศรีนิวาสนัน, 2516) ศิลปินต่างก็ต้องการสื่อสารอะไรบางอย่างกับผู้ชมของตนออกมาในชิ้นงาน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้ชมผู้ฟังที่จะตัดสิน ดีความ และเข้าใจถึงความงามที่เหล่าศิลปินรังสรรค์ขึ้นมา โดยใช้หลักการทางสุนทรียศาสตร์ David Parker ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ว่า

สุนทรียศาสตร์ คือ ความพยายามที่จะได้มาซึ่งความคิดอันชัดเจนในเรื่องวัตถุที่งาม การตัดสินใจเกี่ยวกับวัตถุที่งาม และแรงจูงใจที่เป็นมูลฐานให้เกิดการสร้างวัตถุที่งาม ทั้งนี้เพื่อยกระดับชีวิตทางสุนทรียะ

ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เนื่องมาจากสัญชาตญาณ หรือเนื่องมาจากความรู้สึกขึ้นสู่ระดับของวุฒิปัญญาและความเข้าใจ (จี ศรีนิวาสน์, 2516)

ความคิดเห็นข้างบนนำเสนอแนวคิดที่ว่า การรับรู้ถึงความงามมาได้ทั้งจากสัญชาตญาณจากความรู้สึก รวมถึงความเข้าใจด้วยวุฒิปัญญา ซึ่งถือว่าครอบคลุมการรู้สึกถึงความงามมาก แต่การที่จะเข้าใจถึงความงามได้แบบลึกซึ้งจำเป็นต้องมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานศิลปะนั้น ๆ มาประกอบด้วย มิเช่นนั้นจะเรียกได้ว่าการตัดสินความงามเพียงผิวเผิน ประสบการณ์ที่กล่าวถึงในที่นี้คือ ประสบการณ์สุนทรีย์ หรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความงาม โดยมีลักษณะทั่วไปคือ เป็นประสบการณ์ที่ทำให้กิจกรรมในชีวิตจริงหยุดพักชั่วคราว เช่น เมื่อเราดูละคร เรารู้ว่าเป็นเรื่องที่แต่งขึ้น จึงคลายความเครียดลงแล้วเริ่มมีความรู้สึกนึกคิดไปตาม บางคนอาจนึกไปถึงว่าตัวเองกำลังเป็นตัวละครตัวหนึ่งในเรื่องเลยทีเดียว นั่นเป็นสาเหตุที่ว่าเหตุใดเมื่อคนเราดูละครหรือภาพยนตร์ สยองขวัญแต่กลับรู้สึกชื่นชอบ ดังนั้นความรู้สึกหรืออารมณ์ทางสุนทรีย์ต้องมีลักษณะเป็นความเพลิดเพลินเสมอ (จี ศรีนิวาสน์, 2516)

2.2 ดนตรีแบบไหนที่ทรงคุณค่า หรือดนตรีแบบไหนที่วิปลาสน

สิ่งที่ตรงข้ามกับความงามที่ทรงคุณค่า ในที่นี้ผู้เขียนขอใช้คำว่า “วิปลาสน” หมายถึง สิ่งที่เกิดเคลื่อนไปจากธรรมชาติสามัญ ความผิดปกติไปในทางที่เสื่อม ซึ่งบ่อยครั้งก็ถูกกระทำขึ้นมาจากบุคคลหรือศิลปินที่มีแนวความคิดที่ผิดแผกแตกต่าง อยู่นอกเหนือจากกรอบแห่งกฎเกณฑ์ของศีลธรรม และความเหมาะสมของกาลเทศะ สิ่งเหล่านี้เมื่อได้ถูกถ่ายทอดผ่านการแสดงออกไปแล้ว ก็ย่อมเกิดความรู้สึก และการตีความไปต่าง ๆ นานา แก่ผู้ที่ได้สัมผัสสาราบสิ่งนั้น

ก่อนที่จะสามารถแยกแยะว่าดนตรีแบบไหนที่ทรงคุณค่า หรือแบบไหนเป็นดนตรีที่วิปลาสน คงต้องรู้จักกับความซาบซึ้งจากการฟังดนตรีก่อน ซึ่ง ณรุทธ์ สุทธจิตต์ กล่าวถึงความซาบซึ้งไว้ว่า

ความซาบซึ้งในดนตรี หมายถึง ความรู้สึกดีมีค่าในสุนทรีย์รสของดนตรีที่เกิดจากการฟังซึ่งอยู่บนรากฐานของความเข้าใจในดนตรีอย่างลึกซึ้ง ความรู้สึกนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ทางดนตรีของแต่ละบุคคล ซึ่งมีได้มีเท่ากัน ความซาบซึ้งในดนตรีเป็นเรื่องที่ไม่สามารถสอนให้เกิดขึ้นได้ เพียงแต่สามารถแนะแนวทางและกระบวนการเพื่อนำไปสู่ความซาบซึ้งในดนตรี ให้กับผู้ฟัง เพื่อให้ผู้ฟังนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติเป็นผลให้ผู้ฟังเกิดความซาบซึ้งในดนตรีได้ด้วยตนเองในที่สุด (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2561)

เมื่อวิเคราะห์ข้อความนี้แล้วจะเห็นว่า ความซาบซึ้งนั้นไม่สามารถสอนกันได้แต่สามารถแนะแนวทางได้ เพราะแต่ละบุคคลรับรู้และมีประสบการณ์การฟังดนตรีที่มากน้อยต่างกัน ความเหลื่อมล้ำของประสบการณ์ฟังดนตรีนี้เกิดจากการฟังในลักษณะที่ต่างกันของผู้ฟังด้วยเช่นกัน ในหนังสือหลายเล่มกล่าวถึงการฟังเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งทางดนตรีไว้คล้ายกัน โดยจัดแบ่งการฟังเป็น 4 ประเภท สามารถสรุปและยกตัวอย่างเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ดังนี้

1. การฟังอย่างมิได้ตั้งใจ (Passive Listening) ได้แก่ การได้ยินเสียงดนตรีโดยมิได้มีความตั้งใจในการฟัง เนื่องจากเสียงดนตรีเป็นเพียงส่วนประกอบของเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เช่น การฟังเพลงในขณะที่รับประทานอาหาร การฟังเพลงระหว่างเดินซื้อของตามศูนย์การค้า

2. การฟังเนื่องจากดนตรีทำให้สนใจ (Sensuous Listening) ได้แก่ การฟังที่เกิดจากความไพเราะของเสียงดนตรี ทำให้ผู้ฟังรู้สึกฉงน ต้องฟังเพราะรู้สึกว่าการฟังไพเราะจับใจ การฟังชนิดนี้ทำให้ผู้ฟังรู้สึกซาบซึ้งในดนตรีในระดับหนึ่ง แต่ไม่ถึงระดับความซาบซึ้งที่แท้จริง เนื่องจากไม่มีความเข้าใจในบทเพลงนั้น ๆ อย่างพอเพียง เช่น ระหว่างเดินซื้อของตามศูนย์การค้า เมื่อได้ยินเสียงเพลงดังหนึ่งที่ไพเราะหรือถูกใจ ทำให้ผู้ฟังหยุดฟังเพลงดังกล่าวอย่างตั้งใจโดยไม่ได้สนใจการเลือกซื้อสินค้าไปชั่วขณะ

3. การฟังเนื่องจากอารมณ์ (Emotional Listening) ได้แก่ การฟังที่ผู้ฟังมีความรู้สึกต่อเพลงที่ตนชอบฟังไปตามอารมณ์ของตนเอง โดยมีความตั้งใจฟังมากกว่า การฟังเนื่องจากดนตรีทำให้สนใจ แต่มิได้มีความเข้าใจในดนตรีจนถึงขั้นซาบซึ้งอย่างแท้จริง เช่นการไปเลือกซื้อซีดีเพลงที่ตนสนใจเมื่อได้ฟังจากที่ใดที่หนึ่งและนำบทเพลงนั้นมาฟังหลายครั้งหลายครา เนื่องจากความชอบความรู้สึกว่าบทเพลงนั้นไพเราะน่าฟังยิ่งโดยอาจจะศึกษาข้อมูลเรื่องเพลงนั้นๆ เพียงเล็กน้อย

4. การฟังโดยรับรู้ (Perceptive Listening) ได้แก่ การฟังอย่างตั้งใจมีสมาธิมีความเข้าใจเป็นพื้นฐานจากการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ ซึ่งการฟังลักษณะนี้แตกต่างไปจากการฟังที่กล่าวมาแล้ว การฟังโดยการรับรู้ เป็นการฟังที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความซาบซึ้งในดนตรีอย่างลุ่มลึก ความซาบซึ้งในลักษณะนี้จัดเป็นความซาบซึ้งที่แท้จริง เพราะผู้ฟังเข้าใจสิ่งที่ได้ยินและมีจุดมุ่งหมายในการฟัง การฟังดนตรีในลักษณะนี้เป็นการรับรู้ดนตรีในลักษณะสไตล์อย่างแท้จริง เนื่องจากผู้ฟังมีการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของบทเพลงที่ตนชอบและเรื่องราวของดนตรีอย่างตั้งใจ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและนำความรู้ความเข้าใจที่ได้มา ประกอบกับการฟังเพลงที่ตนชอบอย่างจริงจัง ทำให้ตนเกิดการรับรู้บทเพลงที่ฟังอย่างถ่องแท้ ได้เห็นถึงความงามของเสียงดนตรี จึงเกิดความซาบซึ้งได้มากกว่าการฟังทั้งสามประเภทที่ได้กล่าวมาแล้ว (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2561)

เมื่อผู้ฟังได้รับฟังบทเพลง “พี่ไม่ได้รักเจ้า” ของ อ.ไม้ม ธรรมชาตโสภณ ก็จะทำให้เกิดความซาบซึ้งทางดนตรีจากฟังที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับว่าผู้ฟังมีลักษณะการฟังในรูปแบบใด มีการตีความทางด้านบทเพลงอย่างไร ซึ่งส่วนหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับอัตวิสัยของผู้ฟังแต่ละคนด้วยเช่นกัน

2.3 การแยกแยะคุณค่าความงามและความวิปลาสในอดีต

ความงามหรือประสบการณ์ทางสุนทรียะและประสบการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กันถูกนำมาใช้ประโยชน์ในสังคมกรีกโบราณโดยเพลโต (Plato) นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ เพลโตมุ่งเน้นการอบรมเยาวชนให้เติบโตเป็นบุรุษและสตรีที่ดีตามแบบของเขาโดยอาศัยประสบการณ์ทางสุนทรียะภายใต้ความเชื่อของเขาที่ว่าหากนักเรียนได้ครูหรือต้นแบบดี นักเรียนก็จะเอาแบบอย่างและเติบโตเป็นคนที่ดี เขาได้นำเอาบทกวีของโฮเมอร์ (Homer) นักปราชญ์ที่เกิดก่อนยุคของเขาให้นักเรียนได้ศึกษา สร้างภาพเทพเจ้าในบทกวีให้

ยิ่งใหญ่และตัดเอาความไม่ดีที่เทพกระทำเยี่ยงมนุษย์ในบทกวีออกจากการเรียนรู้การสอนเพื่อให้นักเรียนของเขาเห็นแต่แบบอย่างที่ดี (Janaway, 2548) เพลโต มองความงามคือความดีและเรียกมันว่า คาลอน (kalon) ซึ่งนักตีความยุคหลังหลาย ๆ คนให้ความหมายมันว่าความดี (fine) และในเมื่อปัจจุบันนักวิชาการยอมรับว่าความจริง ความดี ความงาม นั้นเป็นสิ่งเดียวกัน สิ่งทีกล่าวนำข้างต้นก็คือสิ่งที่ เพลโต ใช้แยกแยะความงามออกจากความวิปลาสนั่นเอง

ดังนั้นหากใช้มุมมองของเพลโตในการประเมินเพลงที่ไม่ได้ดักเจ้า ของ อ.ไม้ม่อม อาจพูดได้ว่าเป็นผลงานที่มีความงาม อันเนื่องมาจากเนื้อเพลง ตั้งอยู่บนฐานของความเป็นจริง จากที่ได้กล่าวนำข้างต้น ความจริง ความดี ความงามคือสิ่งเดียวกัน ความจริง คือเพลงนี้ถูกแต่งมาจากพื้นฐานของความเป็นจริงในชีวิตของ อ.ไม้ม่อม

นักสุนทรียศาสตร์รุ่นหลังในยุคศตวรรษที่ 18 อย่าง อิมมานูเอล คานต์ (Immanuel Kant) ผู้ที่งานเขียนของเขาเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ถูกใช้และวิพากษ์วิจารณ์ถึงในยุคหลังเรื่อยมา กลับมองถึงตัวของความงามเอง แต่ไม่ได้มุ่งเน้นการใช้งาน และความคิดเห็นของเขาใกล้เคียงกับการประเมินความงามด้วยสุนทรียศาสตร์แบบปัจจุบันมากขึ้นคือ การแยกความพึงพอใจความงามออกจากความพึงพอใจในรูปแบบอื่น และความงามนั้นเป็นสากลโดยปราศจาก (ไม่ต้องการ) รูปแบบหรือกรอบความคิด (concept) (Donald W.Crawford, 2544) แต่แนวคิดหลังถูกปฏิเสธอย่างกว้างขวางแม้ในปัจจุบัน โดยกลุ่มนักคิดที่ไม่เชื่อว่าความงามเป็นเอกภาพอย่างที่คานต์ (Kant) กล่าวอ้าง แต่เป็นเรื่องของอัตวิสัยเฉพาะของแต่ละบุคคล แต่เขาก็ออกมาโต้แย้งซึ่งโดนัลด์ดับเบิลยู ครอว์ฟอร์ด (Donald W.Crawford) ได้นำคำแย้งนั้นมานำเสนอในบทความของเขา โดย Kant ให้เหตุผลไว้ว่าหากใครพูดว่า

“This object is beautiful for me” is laughable, while it makes perfect sense to say “It is pleasant to me”

นั่นหมายความว่าเราแยกความพึงพอใจออกจากความงาม ซึ่งในความเป็นจริงสองสิ่งนี้แยกออกจากกันได้ยาก เพราะเราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าหากเกิดความงามย่อมเกิดความพึงพอใจ และหากสิ่งนั้นน่าเกลียดเราย่อมไม่มีความพึงพอใจกับมัน

ในการวิเคราะห์งานศิลปะเหล่านั้นต้องตั้งคำถามสองคำถามนั่นคือ ศิลปินต้องการจะสื่ออะไร และงานศิลปะนั้นทำหน้าที่ของมันได้ดีแค่ไหน หากงานศิลปะนั้นนำเสนอสิ่งที่ศิลปินต้องการจะสื่อไม่สำเร็จนั้นก็ถือได้ว่าเป็นชิ้นงานที่น่าเกลียด

ดังนั้นหากเพลงของอาจารย์ไม่รุ่มถูกตัดสินด้วยตัวคำกล่าวของคานต์ (Kant) ข้อสรุปก็จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ดนตรีส่วนตัวของเขาเอง ที่ว่าเมื่อฟังครั้งแรกแล้วจะรู้สึกชอบเลยหรือไม่ แต่หากมองตามมุมมองเดียวกันกับกลุ่มนักคิดที่ไม่เชื่อว่าความงามเป็นเอกภาพแล้ว คำถามสองคำถามนั้นอาจจะต้องตอบว่าเพลงนี้คือความงามโดยแท้ เพราะแม้จะมีการประดับตกแต่งวิธีการสื่อสารที่ไม่ค่อยมีนักดนตรีท่านอื่น ๆ นิยมนัก แต่สารที่อาจารย์ไม่รุ่มต้องการจะสื่อสำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์

2.4 จิตวิทยาทางสังคมและการให้คุณค่า

การให้คุณค่าของงานศิลปะหรือตัวดนตรีว่าดีหรือไม่ดีนั้นเปลี่ยนแปลงตลอดในช่วงเวลาต่าง ๆ ทั้งนี้ในประวัติศาสตร์ก็ได้บันทึกความจริงที่ว่า สิ่งที่ศิลปินต้องการจะสื่อจะถูกปฏิเสธโดยสังคม เพราะไม่ได้เป็นไปตามที่พวกเขาคาดหวังอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น มหาอุปรากรเรื่อง คาร์เมน ของ ยอร์ช บิเซต์ เมื่อนำออกแสดงครั้งแรกที่โรงละครโอเปรา-โคมิค ที่กรุงปารีส กลับถูกผู้ชมโห่ แสดงความไม่พอใจ ถึงกับลุกเดินออกจากโรงละครเลยก็มี เพราะเนื้อหาหนัก มีการคำทอและฆาตกรรม (ทวี มุขระโกษา, 2551)

ซึ่งผิดกับความคาดหวังของสังคมสมัยนั้นว่าอุปรากรต้องสนุกสนานขบขัน มิเช่นนั้นก็ต้องมีเนื้อหาที่เชิดชูวีรบุรุษ แต่ในตอนนี้ คาร์เมน กลายเป็นมหาอุปรากรช็อกโลกที่ผู้บริโภคนิยมประเพณี น้อยคนนักจะไม่รู้จัก อีกตัวอย่างหนึ่งเช่นเพลงเต้นแบบ galliard เป็นที่นิยมกันมากในสมัยหนึ่งแต่ก็ลดถอยความนิยมลงหลังจากการมีเพลงเต้นแบบ มินูเอ็ต (minuet) เข้ามาแทนที่ (Dorian and Frederick, 2509)

เหตุใดสังคมสมัยของ บิเซต์ จึงปฏิเสธงานชิ้นนี้และตัดสินว่าเป็นงานที่วิปลาส (bizarre) นั้นอาจตอบโดยใช้ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ได้ยาก แต่หากมองทางด้านจิตวิทยา กลับสามารถตอบคำถามเหล่านี้ได้อย่างง่ายดาย โดยที่ ดร.ปริญ ลักขิตานนท์ ได้อธิบายอิทธิพลที่มีผลต่อพฤติกรรมและการเลือกของคนในสังคมไว้แบ่งกว้าง ๆ ได้ 2 แบบคือ

1. อิทธิพลภายนอก เช่น อิทธิพลทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ แนวความคิดที่ถูกนำเสนอต่อมวลชนโดยชนชั้นผู้ปกครอง ซึ่งในบางครั้งชนชั้นผู้ถูกปกครองอาจไม่ได้ต้องการในแบบที่ผู้ปกครองนำเสนอแต่พวกเขาก็ทำตามเพราะเชื่อตามผู้ปกครองจนว่าดี อิทธิพลทางครอบครัวและวัฒนธรรมที่ต่างกันของหลาย ๆ ชุมชนอาจมองงานศิลปะขึ้นเดียวกันด้วยคนละอารมณ์ เป็นต้น

2. อิทธิพลภายใน เช่น อิทธิพลแรงจูงใจ คือความต้องการลึก ๆ ของคนเมื่อต้องการบรรลุเป้าหมายใด เช่น หากผู้ฟังประสงค์จะฟังดนตรีเกี่ยวกับเทพ แต่ต้องมารับรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับความรักของมนุษย์ เขาก็อาจตัดสินว่าเขาไม่ควรชมเรื่องราวนั้นต่อไป อิทธิพลการนึกเห็นภาพพจน์ คือการมองเห็นแล้วจินตนาการ เช่น หากมองเห็นมิดแล้วผู้บริโภคมักมีความรู้สึกสยดสยองก็อาจไม่เลือกที่จะเสพงานที่มีรูปมิด หรืออุปรากรที่มีมิดมาเกี่ยวข้อง อิทธิพลการเรียนรู้ หากผู้เสพศิลป์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ตนกำลังทำหรือจะชมว่าไม่ดีทำให้เกิดความเชื่อถือและนำไปสู่การตัดสินใจ อิทธิพลทัศนคติ นี่เป็นสิ่งสำคัญมากกับการตัดสินความงาม หากผู้บริโภคเลือกที่จะเสพงานศิลป์บางอย่างโดยทัศนคติส่วนตัวแล้วก็ยากจะบอกได้ว่าเขาจะมองว่างานชิ้นนั้นงามหรือไม่

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม การชื่นชมสิ่งใดว่างามนั้นก็มักจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันภายในกลุ่ม ในทางกลับกัน การตัดสินความน่าเกลียดก็เช่นกัน ซึ่งพฤติกรรมการชื่นชมสิ่งใด ๆ เหมือน ๆ กันของกลุ่มนี้เป็นผลมาจากบรรทัดฐาน (norm) ของกลุ่มนั่นเอง บรรทัดฐานของกลุ่มเปรียบเสมือนกฎที่ไม่เป็นทางการที่กลุ่มๆใดสร้างขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในกลุ่ม (จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์, 2556) เช่น การพูด การแต่งกาย การใช้ชีวิตประจำวัน บรรทัดฐานเหล่านี้จะเปลี่ยนไปก็เพราะกาลเวลาหรือยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เช่น เพลงของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ไม่เป็นที่นิยมในสมัยหนึ่งแต่กลับแพร่หลายในเวลาต่อมา และประเภทของกลุ่มที่ไม่เหมือนเดิม เช่น คนไทยชอบทานข้าวส่วนชาวตะวันตกชอบทานขนมปัง เป็นต้น

ศิลปินผู้ที่เชื่อฟัง ทำตามกฎของสังคม ชอบหรือไม่ชอบอะไรไปตามสังคมนั้นก็จะถูกมองว่าไม่ผิดปกติ แต่ในทางตรงกันข้ามศิลปินที่แหกกฎหรือสวนทิศทางของสังคมก็จะถูกมองว่าแปลกหรือบ้า และในทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ก็ให้ความหมายของคนแปลกหรือบ้า (deviance) ไว้ว่าคือ คนที่ประพฤติ ผิดแผก ความประพฤติ (conduct) หรือความคาดหวังของสังคม (Schaefer Richard and Robert Lamm, 2538) แต่ถ้าหากเขาคอนั้นอยู่ในสังคมอื่น ที่มีกฎของสังคมที่ต่างออกไป เขาอาจกลายเป็นบุคคลธรรมดาของสังคมนั้น ไม่ได้แตกต่างอะไรกับคนอื่น ๆ อย่างที่นักสังคมศาสตร์ Richard Schaefer และ Robert Lamm ได้กล่าวไว้ว่า “Deviance can be understood only within its social context” คำกล่าวนี้ค่อนข้างชัดเจน เช่นหากงานถ่ายภาพ nude ของศิลปินช่างภาพที่มีชื่อเสียงถูกนำไปวางในโรงเรียนอนุบาล ก็เท่ากับว่างานของเขานั้นวิปลาสสิ้นดี แต่หากวางไว้ที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะ กลุ่มสังคมนักศิลปะกลับยกย่องเชิดชูผลงานของเขา ทิศทางของบริบททางสังคมจึงมีความเกี่ยวข้องกับการตีความด้านความงามโดยตรง

ไม่ว่าความงามในอุดมคติของนักสุนทรียศาสตร์จะอยู่ที่ใด อยู่ที่ตัวของวัตถุที่ต้องตัดสิน หรืออยู่ที่การประเมินคุณค่า กาลเวลาก็ทำลายทุก ๆ ทฤษฎีลง กลักลับกลายเป็นนักสังคมวิทยาที่สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับความงามได้ ไม่ว่าผลงานศิลปะนั้นจะโดดเด่นและทรงคุณค่า หรือแปลกแหวกแนว บ้าบอ (bizarre) ทฤษฎีจิตวิทยา และทฤษฎีสังคมศาสตร์ก็เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ งานศิลปะและบทเพลงอันทรงคุณค่าเหล่านี้อาจตรงกับหลักความจริงทางพุทธศาสนาที่ว่า ทุกสิ่งล้วนไม่จีรัง มีตั้งอยู่ และดับไป ความสวยงามในสังคม ๆ หนึ่ง ในช่วงเวลา ๆ หนึ่ง อาจกลายเป็นสิ่งไร้ค่าเพียงไม่กี่ปี เพราะมาตรฐานทางสังคมที่เปลี่ยนไป หรือตัวสังคมเองที่เปลี่ยนไป แม้จะบอกว่าการตัดสินความงามเป็นเรื่องของอัตวิสัย เป็นของปัจเจกบุคคล แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า อัตวิสัย นั้นก็ถูกมาตรฐานทางสังคมชี้นำนั่นเอง

ผลงานของ อ.ไม้ม่อม ธรรมโศก จึงเป็นงานที่เกิดขึ้นจากการตีความเกี่ยวกับงานศิลปะแบบอัตวิสัย เป็นการฝึกกฎของสังคม โดยมีแนวคิดที่ไม่ได้ทำตามสิ่งที่บุคคลภายนอกมองว่าควรจะเป็น ฝึกกฎของทฤษฎีทางดนตรี โดยที่ไม่ได้ทำตามสิ่งที่นักทฤษฎีดนตรีบัญญัติเอาไว้ เป็นการแปลงเปลี่ยนวิถีปฏิบัติในรูปแบบที่

แตกต่างไปจากวิถีปฏิบัติเดิม ทั้งการเล่นและการร้อง อันเนื่องมาจากความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในรูปแบบเดิม ที่เคยอยู่ในทางโลกที่มีการเปรียบเทียบ การที่ต้องทำตามคนในสังคมที่มองว่าเป็นสิ่งที่ถูกและดี

แสดงให้เห็นว่า อ.ไม้ม้วน ธรรมโศก ได้นำเสนอผลงานจากความพึงพอใจ และให้คุณค่าทางด้านความงาม จากอัตวิสัยส่วนตัว เมื่อผู้ฟังสัมผัสทราบผลงานชิ้นนี้แล้วตีความไปในทิศทางใด ก็ขึ้นอยู่กับอัตวิสัยส่วนตัวของผู้ฟัง ทั้งนี้ความงามของศิลปะก็ขึ้นอยู่กับ บุคคล เวลา และสถานที่ด้วย

3. แนวคิดและวิถีการดำรงชีวิต ของ อ.ไม้ม้วน ธรรมชาตโศก

อาจารย์ไม้ม้วนใช้ชีวิตประจำวันของตนเหมือนที่เคยปฏิบัติมาไม่ว่าจะเป็นการอาบน้ำสระผมด้วยดินเหนียว ซักผ้ากับผงขี้เถ้า กินอาหารมังสวิรัต แปรงฟันด้วยใบข่อย รวมถึงการวาดภาพด้วยคว้นเทียนและวัสดุต่าง ๆ จากธรรมชาติที่หาได้ยาก ต่างจากเดิมก็แค่มีคนที่มาใช้ชีวิตร่วมกัน มีแนวทางเดียวกัน ร่วมด้วยอีกหนึ่งคนก็คือภรรยาของตน ส่วนงานสังคมก็รับเป็นวิทยากรเผยแพร่แนวความคิดการอยู่ร่วมกับธรรมชาติในรูปแบบของอาจารย์ไม้ม้วนและแสดงศิลปะการวาดภาพเพื่อเป็นวิทยาทานกับผู้สนใจ อาจารย์ไม้ม้วนและรุ่งเรืองธรรมเป็นคู่รักต่างวัยที่ไม่ต่างด้านของแนวความคิดทั้งสองมีวิถีชีวิตอย่างเรียบง่าย มักน้อย อยู่ในกระต๊อบบ้านดิน ไม่กินเนื้อสัตว์ กินพืชผักกรอบบ้านเรียกว่าอยู่กับธรรมชาติอย่างแท้จริง อาบน้ำก็ใช้ดินลูตั่ว ใช้ใบข่อยแปรงฟัน ส่วนเสื้อผ้าก็สวมใส่ชุดที่นำเศษผ้ามาเย็บขึ้นเอง เมื่อไหร่ที่ขาดก็ให้ภรรยาเป็นคนเย็บ โดยใช้เชือกหรือใช้เถาวัลย์จากในป่ามาซ่อมแซม (Nae satta, 2562 : ออนไลน์)

อาจารย์ไม้ม้วนกล่าวว่าความรักของตนทั้งสองเป็นความรักที่มีความสุข เป็นความรักแบบง่าย ๆ และสมบูรณ์ที่สุด เป็นคนจนที่รวยความสุขมาก ๆ ไม่ได้ต้องการบ้านหลังใหญ่ รถคันหรู หรือทรัพย์สินเงินทองมหาศาล และไม่เคยติดยึดในลาภยศสรรเสริญหรือชื่อเสียงใด ๆ สิ่งที่ต้องการทั้งสองก็คือ แค่นั่งนอนมองดาวบนฟ้าในยามค่ำคืน ได้ยินเสียงนกร้องเพลงในยามเช้า กินผักที่สดสะอาด และได้ให้กำลังใจคนที่เชื่อมั่นใส่ใจธรรมชาติเช่นเดียวกับตนเอง ซึ่งทั้งสองให้ความเคารพและให้เกียรติธรรมชาติ โดยเฉพาะ รุ่งเรืองธรรมได้พูดถึงการใช้กิ่งไม้ประดับประดาศีรษะ ก็เพื่อแสดงความเคารพต่อธรรมชาติรวมถึงการไม่นำสารเคมีสิ่งแปลกปลอมเข้ามาใช้กับตนเอง ใช้วัสดุธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดและไม่เบียดเบียนธรรมชาติรวมถึงตั้งมั่นอยู่ในศีล 5 อย่างเคร่งครัด และมักจะช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ แบ่งปันน้ำใจ สิ่งของ แบ่งปันคำพูดทัศนคติ แนวคิดดี ประพฤติตนให้ดำรงอยู่ในคุณงามความดีและเป็นแบบอย่างแก่เพื่อนมนุษย์อยู่เสมอ (Nae satta, 2562 : ออนไลน์)

สรุป

บทเพลงของ อ.ไม้ม้วน ธรรมชาตโศก มีวิธีการบรรเลงและร้องโดยใช้เครื่องดนตรีอู่เคล่ ซึ่งมีการร้องและเล่นที่แตกต่างจากการเล่นและร้องในรูปแบบปกติ ใช้วิธีการบรรเลงแบบการดันสด (Improvisation) เนื้อหาของเพลงเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปะ ชีวิต ธรรมชาติ และความรัก ความงามเชิงสุนทรียภาพ

ทางดนตรี คือ เป็นการนำเสนอให้เห็นถึง ความจริง ความดี ความงาม ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับผู้ฟังว่าจะตีความไปในด้านใด และก็จะขึ้นอยู่กับบริบทของเวลา สถานที่ และสังคม ณ ขณะนั้น

มีแนวคิดและวิถีในการดำรงชีวิตที่สมถะ มีแนวทางการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตั้งมั่นอยู่ในศีล 5 อย่างเคร่งครัด คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดนินทา ไม่พูดโกหก ไม่ดื่มสุรามึนเมา และมักจะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ แบ่งปันน้ำใจไมตรีแก่คนรอบข้างอยู่เสมอ มีความเคารพต่อธรรมชาติ เพราะมีแนวคิดที่ว่าธรรมชาติให้ชีวิต เน้นความสงบสุขที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

ประเด็นวิเคราะห์เกี่ยวกับ อ.ไม้ม่อม ธรรมชาติโอศก มีหลากหลายประเด็นที่น่าสนใจ ทางด้านศาสตร์และศิลป์ ที่ควรค่าแก่การศึกษาเพื่อองค์ความรู้ที่หลากหลายและในแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ เช่น ผลงานทางด้านทัศนศิลป์ การใช้เทคนิควาดภาพด้วยคว้นไฟ เปลวเทียน และงานอื่น ๆ ที่สร้างชื่อเสียง ของ อ.ไม้ม่อม อีกมากมาย ด้านมานุษยวิทยาและทักษะในการดำรงชีวิต เช่น การปรุงอาหารและรับประทานอาหารมังสวิรัตแบบอินเดีย การใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติและสมุนไพรเพื่อใช้รักษาโรคมะเร็งไข้เจ็บต่าง ๆ ด้านปรัชญาและการดำเนินชีวิต ประเด็นวิเคราะห์เหล่านี้ ล้วนมีความน่าสนใจในการศึกษาองค์ความรู้และทักษะด้านต่าง ๆ ที่จะประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์. (2556). *จิตวิทยาทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จี ศรีนิวาสน. (2516). *ปัญหาสุนทรียศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). แปลและเรียบเรียงโดย สุเชาว์ พลอยชุม. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2555). *สังคตินิยม ความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวี มุขระโกษา. (2551). *นักดนตรีเอกของโลก เล่ม2*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- ปริญ ลักขิตานนท์. (2554). *จิตวิทยาและพฤติกรรมผู้บริโภค*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญบุญการพิมพ์.

วง ฆราวาส. (2559). เพลงพี่ไม่ได้รักเจ้า-ศิลปินไม่ร่วม ธรรมชาติอโศก. สืบค้น 1 มีนาคม 2565, จาก
<https://www.youtube.com/watch?v=Bw93LdidlcE>

Dorian and Frederick. (2509). *The History of Music in Performance*. 1st ed. USA: W.W.Norton and company, Inc.

Donald W. Crawford. (2544). *The Routledge Companion to Aesthetics*. 1st ed. London: Taylor & Francis Group.

Janaway Christopher and Donald W. Crawford and other contributors of Routledge. (2548). *The Routledge Companion to Aesthetics*. 1st ed. London: Taylor & Francis Group.

Liekr, (2562). เปิดบ้านป่า "อาจารย์ไม่ร่วม" และภรรยา อยู่-กินง่ายๆ เลือกใช้ชีวิตอย่างสมถะ. สืบค้น 1 มีนาคม 2565. จาก [/www.liekr.com/post07100421007946](http://www.liekr.com/post07100421007946)

Matthew Roy, and Dewitt Platt. (2551). *The Western Humanities*. 6th ed. New York: McGraw-Hill company. Inc.

Nae satta, (2562). ประวัติ อ.ไม่ร่วม ปราบมะเร็ง. สืบค้น 1 มีนาคม 2565, จาก
<https://www.youtube.com/watch?v=eTuri7THRik&t=223s>

Sanook. (2557). รู้จัก อ.ไม่ร่วม คู่รักต่างวัย ที่ใช้ชีวิตอยู่สมถะ. สืบค้น 1 มีนาคม 2565, จาก
<https://www.sanook.com/men/3837/>

Schaefer Richard and Robert Lamm. (2538). *Sociology a Brief Introduction*. 2nd ed. New York: McGraw-Hill company. Inc.

Thai PBS. (2560). เขาหาว่าฉันบ้า : ชีวิตจริงยิ่งกว่าละคร. สืบค้น 15 มีนาคม 2565, จาก
<https://www.youtube.com/watch?v=OBpXkPjvHEI&t=129s>